

VERA HOORENS

Nog beter schrijven dan je dacht

SCHRIJFTIPS
VOOR WERKSTUKKEN
EN MASTERPROEVEN

P E L C K M A N S

Inhoud

VOORWOORD	5
VOOR WIE NOG OVERTUIGD MOET WORDEN	7
GA ER EENS GOED VOOR ZITTEN (WANT HET KAN EVEN DUREN)	15
INTELLIGENT OMGAAN MET ARTIFICIËLE INTELLIGENTIE	19
TOCH IETS OVER (HET GRENSGEBIED TUSSEN VORM EN) INHOUD	25
HOE BEGIN JE ERAAN?	35
BRONNENGEBRUIK	39
STRUCTUUR	51
EEN KWESTIE VAN STIJL	65
DE ZIN VAN DE ZIN	71
WOORDEN, WOORDEN, WOORDEN	83
WAT LEVER JE IN VOOR FEEDBACK, EN HOE?	99
TIJDENS EN NA HET FEEDBACKGESPREK	103
ANNEX 1: WERKWOORDSPELLING	109
ANNEX 2: HOORENS' HALLUCINANTE LIJST VAN VERBODEN WOORDEN	111
ANNEX 3: CHECKLIST	115

Voorwoord

Dit boek is een grondige herwerking en uitbreiding van een tekst die ik bijna vijftien jaar geleden gepubliceerd heb als hulpmiddel voor studenten. Net zoals toen gaat deze handleiding over de vorm van teksten en niet zozeer over hun inhoud. Voor inhoudelijk en methodologisch advies kun je als student terecht bij de begeleider of promotor van je werkstuk, scriptie, bachelorproef of masterproef. Dit boek zal je echter helpen om beter, want duidelijker en met meer overtuigingskracht, te schrijven.

De adviezen en waarschuwingen zijn het resultaat van meer dan dertig jaar werkstukken, scripties, stageverslagen, masterproeven en doctoraten begeleiden en nog langer teksten schrijven en commentarierend krijgen. Naast wetenschappelijke artikelen en hoofdstukken heb ik studieboeken, cursusteksten en rapporten geschreven, maar ook romans, een biografie, columns en radiohoorspelen – om maar te zeggen dat deze handleiding niet alleen steunt op inzicht in wetenschappelijk schrijven, maar ook in wat dit genre precies onderscheidt van andere genres.

Mijn drijfveer om dit boek te schrijven was de ervaring dat ik studenten van nieuwe lichten telkens weer dezelfde taal- en stijladviezen moest geven, en dat ik studenten telkens weer op dezelfde, eenvoudig vermijdbare fouten moest wijzen. De meeste studenten vinden het onprettig om op de beperkingen in hun schrijfstijl gewezen te worden. Ze vinden het jammer als begeleidingstijd opgaat aan *hoe* ze iets geschreven hebben, ten koste van aandacht voor *wat* ze wilden schrijven. Studenten vinden het vooral onprettig om telkens weer op dezelfde tekortkomingen gewezen te worden. Het helpt niet als hun promotor of begeleider – vooral als die niet gezegend is met een *pokerface* (nu kijk ik met een pseudo-onschuldige blik achter mij) – ook leukere manieren kent om tijd te besteden dan dezelfde problemen voor de derde of vierde keer aan te duiden. Kortom, de feestvreugde bij het schrijven en begeleiden van werkstukken en masterproeven is naar mijn aanvoelen gediend met een luchtig, bij vlagen vrolijk boek, waarin studenten alle adviezen samengebracht vinden die ik eerdere lichten studenten

herhaaldelijk gegeven heb. Ik hoop ook zeer concrete handvatten te bieden om allerlei veelgemaakte fouten te vermijden.

Alle voorbeelden komen uit teksten die studenten bij mij ingeleverd hebben omdat ik hun werkstuk of masterproef begeleidde, of uit teksten die ik als beoordelaar gelezen heb. Soms heb ik informatie die het onderwerp of de identiteit van de student zou prijsgeven veranderd. Dat heb ik vooral gedaan om hun privacy te beschermen, maar ook omdat ik elk voorbeeld door talloze andere voorbeelden had kunnen vervangen – de specifieke context waaruit ze komen, is dus niet van belang. Voor wie het eigen werk of de eigen stijlbloemetjes toch ergens herkent: het is niet de bedoeling om jou je fouten nog eens in te wrijven, noch om je bij lezers te kijk te zetten. Het enige waar het mij om gaat, is studenten laten leren van door anderen gemaakte fouten. Dat is weer eens wat anders, en naar mijn mening is het ook een heel pak prettiger, dan met de nodige pijn en moeite te leren uit je eigen fouten.

Heb je suggesties of commentaar, heb je de indruk dat onderwerpen ontbreken of dat belangrijke thema's niet genoeg aan bod komen (bijvoorbeeld een probleem waar je mee worstelt en waarvoor je in deze tekst geen handvatten vindt), vind je dat er meer of juist minder voorbeelden in moeten komen, of vind je taalfouten (niemand is perfect, ook ik niet): laat dan van je horen! Het is de bedoeling om deze tekst de komende jaren bij te schaven en indien nodig uit te breiden, zodat alle feedback welkom is en blijft.

Vera Hoorens

Voor wie
nog overtuigd
moet worden

Misschien heb je dit boek min of meer tegen je zin in handen. Als je het alleen openslaat omdat een docent vindt dat je het nodig hebt of omdat je opleiding het voorschrijft, kun je allerlei uitvluchten bedenken om het weg te leggen. De meeste daarvan heb ik al gehoord of gelezen. Denk dus niet dat ik je gedachten lees als ik ze hieronder bespreek.

DE INHOUD OF DE VORM? DE INHOUD EN DE VORM!

Als je niet anders bent dan de meeste studenten, of gewoon dan de meeste mensen, vind je de inhoud van teksten belangrijker dan hun vorm. Het gaat zelfs helemaal niet om de vorm, zeggen sommigen. Als de inhoud klopt en de tekst enigszins leesbaar is, maakt de vorm niets meer uit. Dat is een misvatting die je maar beter snel achter je laat.

Om te beginnen veranderen taal- en stijlfouten soms de betekenis van wat er staat. Een onhandige formulering leidt dan tot een inhoudelijk andere mededeling. Als promotoren of begeleiders studenten op dergelijke fouten wijzen, zien die dat weleens als muggenzifterij. Mijn begeleider of promotor kon blijkbaar raden wat ik bedoelde, redeneren studenten dan, dus moet de tekst wel goed genoeg zijn. Helaas kunnen begeleiders of promotoren alleen de betekenis raden omdat die goed thuis zijn in het onderwerp. 'Gewone' lezers moeten het doen met de tekst. Ze weten niet wat de auteur dacht, en ze hebben er dus ook geen boodschap aan dat dit 'juist' was. Ze rekenen de auteur af op wat er staat, en dat kan iets heel anders zijn dan wat die auteur bedoelde.

Zelfs als taal- en stijlfouten de inhoud van een tekst niet veranderen, maken ze een tekst moeilijker leesbaar. Dat lijkt misschien niet zo erg als je lezers behoorlijk intelligent zijn. Mogelijk denk je zelfs: ze doen hun best maar. Het probleem is echter dat zelfs zeer hoog opgeleide docenten, correctoren, cliënten, opdrachtgevers, vakgenoten, journalisten... veel werk hebben, en weinig tijd. Ze lezen je rapport na een drukke werkdag, forenzend in de trein, in de woonkamer terwijl gezinsleden om aandacht bedelen, of onderweg tijdens een zakenreis.

Kortom, ze zijn moe, gejaagd en afgeleid. Hoe duidelijker je schrijft, hoe gemakkelijker je hun werk maakt.

Je tekst leesbaar maken hoef je niet eens te doen uit menslievendheid. Hoe gemakkelijker een tekst te begrijpen is, hoe beter lezers die tekst vinden. De meeste mensen redeneren, al dan niet bewust, als volgt: als ik het niet snap, is het niet goed. Of: als ik me moet inspannen, ligt dat niet aan mij, maar aan de gedachtegang die slordig of onhelder is. Als je iets van je lezer wilt (een goed cijfer, groen licht voor je voorstel, een baan, beurs of promotie...) heb je er dus belang bij om je nauwkeurig uit te drukken, kernachtige en heldere formuleringen te gebruiken en je werk een goede structuur te geven. Hoe kun je een lezer ervan overtuigen dat je tekst geniaal is, als die lezer een mentale worsteling moet leveren om erachter te komen wat je misschien, in de grond, min of meer... bedoelt?¹

DAT LAAT IK ARTIFICIËLE INTELLIGENTIE WEL SCHRIJVEN

Zelfs als je begrijpt dat een goede vorm je tekst overtuigender maakt, weet je misschien niet zeker of je tijd en moeite wilt steken in goed leren schrijven. Dat valt te begrijpen in een tijd waarin ontwikkelingen in artificiële intelligentie (AI) her en der het gejuich uitlokken dat moeizaam teksten schrijven voortaan overbodig is. Toch zou je juist in tijden van AI je best moeten doen om goed te (leren) schrijven. Van iemand met een academische opleiding verwachten opdrachtgevers, cliënten, leerlingen, studenten en collega's dat die zich vlot schriftelijk kan uitdrukken. Je zult regelmatig concrete, aan een context gebonden vragen krijgen die je met AI niet goed kunt beantwoorden. Misschien kom je er even mee weg om automatisch gegenereerde werkstukken of rapporten te laten doorgaan voor eigen werk. Als je echter puntgave teksten aflevert over vragen die je op een platform kunt stellen, maar

---

¹ Voor wie dit niet gelooft: Oppenheimer, D. M. (2008). The secret life of fluency. *Trends in Cognitive Sciences*, 12(6), 237-241.

geen goede verslagen van vergaderingen, diagnostische processen of sollicitatieprocedures, val je door de mand... en dan gaan promoties en banen natuurlijk naar je concurrenten.

Kunnen schrijven is extra belangrijk als je een onderzoeksloopbaan ambieert. Een belangrijk deel van het onderzoeksproces bestaat uit rapporteren over je denk- en zoekwerk. Bedenk dat AI alleen kan recycleren wat er al aan teksten bestaat. Hoe baanbrekender je ontdekkingen zijn, of hoe creatiever je ideeën en theorieën zijn, hoe minder je op AI zult kunnen vertrouwen om die te beschrijven.

Artificiële intelligentie kan trouwens wel een zinvolle plaats hebben op jouw pad naar een goede schrijfstijl of in jouw voorbereiding op je latere werkveld. Er zijn opleidingen en instellingen die het gebruik van AI daarom onder bepaalde voorwaarden toelaten of zelfs aanmoedigen. Daarom vind je verderop in dit boek een hoofdstuk over hoe je daar het best mee omgaat.

TEGENWOORDIG MOET ALLES TOCH IN HET ENGELS

Sommige studenten zien het nut van goed schrijven in het Nederlands niet (meer) in. De voertaal in mijn discipline is het Engels, redeneren ze dan, dus verspil ik mijn tijd als ik een goede Nederlandse tekst leer schrijven. Ook dat is een vergissing. Veel principes van goed schrijven zijn in alle talen dezelfde. Het gebruik van structuurmiddelen (zoals alinea's) en adequate bronvermelding zijn daar voorbeelden van. Als je intelligent genoeg bent om in meerdere talen te schrijven, maakt het niet uit of je een principe geleerd hebt terwijl je een Nederlandse, Engelse of – ik noem maar een zijstraat – Portugese tekst moest schrijven; je zult dat principe altijd kunnen toepassen. Overigens is aandacht besteden aan de vorm van schriftelijke werkstukken een houding die je al doende leert. Wie er een gewoonte van maakt om in het Nederlands correct te communiceren, zal daar vanzelf ook meer aandacht voor hebben in een andere taal. Denk dus niet te snel: het gaat 'maar' om Nederlands.

JE KUNT HET OF JE KUNT HET NIET

‘Ik kan niet schrijven, daar heb ik geen talent voor’ is een tegenwerping die mensen vaak maken als ze horen dat ze hun schrijfvaardigheden moeten aanscherpen. Natuurlijk heeft niet iedereen de literaire talenten van pakweg Iris Murdoch of Hilary Mantel, of dichtster bij huis Stefan Hertmans of Tom Lanoye. Het goede nieuws of, als je het een handig excuus vond, het slechte nieuws, is dat je geen talent nodig hebt om goede werkstukken, verslagen, masterproeven, rapporten, sollicitatiedossiers en dergelijke te schrijven. Dat hoeven immers geen literaire meesterwerken te zijn. Ze hoeven zelfs niet uit te blinken in creativiteit. Het belangrijkste criterium is duidelijkheid en een gepast taalregister. Niet iedereen kan een stijl ontwikkelen die literaire prijzen oplevert, maar iedereen die uitkomt bij een boek zoals het boek dat je nu in je handen houdt, kan de basisregels van helder en correct schrijven leren. Van iedereen, en dus ook van jou, kan dus verwacht worden dat ze uiteindelijk die regels volgen. Mijn niet-zeer-welgemeende verontschuldiging als dat je berooft van een reden om niet aan de slag te hoeven.

IK LEER DAT LATER WEL, HET GAAT ER NU OM DAT IK SLAAG

Zeker aan het begin van een opleiding kan het verleidelijk zijn om te denken dat ‘leren schrijven’ iets is wat je later kunt doen, bijvoorbeeld als je aan een masterproef toe bent. Je eerste prioriteit is dat bachelor-diploma! Maar dan kom je in een masterprogramma en merk je dat je de combinatie van cursuswerk, stage en een masterproef toch wat onderschat had. Dan kom je al gauw in de verleiding om ‘echt’ leren schrijven uit te stellen totdat je helemaal afgestudeerd bent. Denk echter niet dat ‘beter leren schrijven’ iets is wat je kunt uitstellen tot na je studie. Het is ook niet iets wat ‘vanzelf’ komt naarmate je werkervaring opdoet.

Goed schrijven leer je alleen door veel te oefenen. Tijdens je loopbaan zul je nog minder tijd en energie hebben om daar de eerste stappen in te zetten dan in je studententijd.² Als je tijdens je studie niet de gewoonte ontwikkelt om op je manier van schrijven te letten, zal het nadien nog moeilijker zijn om daarmee te beginnen. Docenten beoordelen je werkstukken en je masterproef overigens *ook* op hoe ze geschreven zijn. Als je solliciteert op functies waarvoor schrijfvaardigheden van belang zijn, kan het zelfs voorkomen dat werkgevers vragen of ze een van je werkstukken mogen inzien. Je schrijfvaardigheden bijhouden is dus iets waar je het best vandaag nog mee kunt beginnen... en als je maximaal wilt bijleren, grijp je daarvoor elke schrijfopdracht aan.

Een ernstige vorm van uitstelgedrag vertonen studenten die het schrijfwerk bij groepsopdrachten overlaten aan medestudenten die deze klus leuk schijnen te vinden. Je kent ze vast wel: studenten die wel meedenken, -praten en -zoeken, maar geen letter op papier zetten. Vaak verantwoorden ze dat met het excuus dat ze 'nu eenmaal' slecht schrijven en dat het voor het groepslijf dus beter is als anderen de schrijftaken op zich nemen. Omdat die studenten met verhoudingsgewijs weinig inspanning meegenieten van een goede groepsprestatie, lijken zij slim en efficiënt. Vaak slagen ze erin om de groep als geheel te doen geloven dat dit een uitstekende manier is om het werk te verdelen. Degenen die wel de (figuurlijke) pen vasthouden, menen dan dat ze hun groepsgenoten een genoeg doen of, als de sfeer in de groep minder goed is, dat de anderen van hen profiteren. Onvermijdelijk komt echter het moment waarop docenten veronderstellen dat studenten genoeg hebben kunnen oefenen om zelfstandig teksten te schrijven. Dan plukken degenen die tijd en moeite geïnvesteerd hebben in goed leren schrijven de vruchten van hun werk, terwijl de 'meesurfers' met lege handen staan. Ik zou de masterproefstudenten niet meer rond mijn, toch vrij grote, woonkamertafel geplaatst krijgen die mij in de loop der jaren met het schaamrood op de wangen moesten toegeven dat ze nog nooit zelf iets geschreven hadden 'omdat ze altijd in zulke fijne werkgroepen zaten'. De boodschap is duidelijk: zorg

---

² Toen ik dat eens aan een student probeerde uit te leggen, zei die met grote stelligheid dat een professor zich niet kon voorstellen hoe druk een student het had. Ik probeer nog te bekomen van de verbazing.